

DUAL TA'LIM TIZIMI — KASBIY TA'LIMDA YANGI BOSQICH VA O'QUVCHILARNING KASBIY KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISH OMILI

Azizov Obid Ergashjonovich

Jizzax politexnika instituti PhD, dotsent

Pardaboyeva Dilshoda Ne'matulla qizi

Jizzax politexnika instituti doktoranti

Dilshoda_pardabayeva@mail.ru

KIRISH

O'zbekiston Respublikasida kasbiy ta'lim tizimini isloh qilish, uni zamonaviy talablarga moslashtirish hamda xalqaro tajribalarni milliy ta'lim amaliyotiga tatbiq etish bo'yicha keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Ayniqsa, Prezidentimiz tomonidan 2024-yil 16-oktabrda qabul qilingan PF-158-sonli Farmon mamlakatimizda kasbiy ta'lim sohasidagi islohotlarning yangi bosqichini boshlab berdi.

Mazkur farmon orqali ta'lim jarayonlarining integratsiyasini ta'minlash, raqamli texnologiyalarni joriy etish, xalqaro standartlarga mos o'quv dasturlarini ishlab chiqish hamda dual ta'lim tizimini rivojlantirish vazifalari belgilandi. Bu esa nafaqat iqtisodiyot ehtiyojlarini qondirish, balki jamiyatning intellektual salohiyatini oshirish orqali milliy taraqqiyotga xizmat qiladi.

Kasbiy ta'lim tizimidagi islohotlarning mazmuni

So'nggi yillarda ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan o'zgarishlar ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning amaliy ko'nikmalarini rivojlantirish va ularni mehnat bozoriga tayyorlashga qaratilgan. Farmonga muvofiq:

sirtqi ta'lim shakli o'rniga "Part-time" o'qish tizimi va kechki ta'lim yo'lga qo'yiladi;

bu esa yoshlarga bir vaqtning o'zida ham ishlab, ham o'qish imkoniyatini yaratadi;

ta'lim muassasalari bilan korxonalar o'rtasida mustahkam hamkorlik yo'lga qo'yiladi;

dual ta'lim amaliyoti kengaytiriladi.

Bu yondashuv nafaqat o'quvchilarni nazariy bilim bilan, balki real ishlab chiqarish muhiti bilan ham tanishtiradi.

Dual ta'lim tizimining mohiyati va ahamiyati

"Dual" atamasi lotincha "duo" – "ikki" so'zidan olingan bo'lib, ikki tomonlama yondashuvni bildiradi. Dual ta'lim — bu o'quvchi (yoki talaba)ga nazariy bilimlarni ta'lim muassasasida, amaliy ko'nikmalarni esa bevosita ishlab chiqarish korxonasida o'zlashtirish imkonini beruvchi tizimdir.

Dual ta'limning asosiy maqsadi — mehnat bozoriga tayyor, malakali, raqobatbardosh kadrlarni tayyorlashdan iborat. Bu tizim orqali ta'lim nafaqat o'quv

muassasalarida, balki sanoat, ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish sohalari bilan bevosita integratsiyada olib boriladi.

Dual ta'limning ustunliklari

Ishlab chiqarishga yaqinlashtirish. Dual ta'lim orqali o'quvchilar amaliy muhitda ishlash tajribasiga ega bo'lib, ishlab chiqarish talablari asosida o'rganadilar.

Kasbiy kompetensiyani mustahkamlash. Nazariy bilimlar amaliyotda qo'llanilib, kasbiy malaka yanada mustahkamlanadi.

Mehnat bozorida raqobatbardoshlik. Dual tizim bitiruvchilarning bandlik darajasini oshiradi, chunki ular real ishlab chiqarish ko'nikmalariga ega bo'ladi.

Motivatsiyani kuchaytirish. O'quvchi o'z kasbining amaliy ahamiyatini his etadi, bu esa o'qishga qiziqish va javobgarlikni oshiradi.

Korxona manfaatdorligini ta'minlash. Ish beruvchilar o'zlariga kerakli mutaxassisni tayyorlash jarayonida bevosita ishtirok etadilar.

Dual ta'limning xalqaro tajribasi

Dual ta'lim tizimi eng samarali tarzda Germaniyada yo'lga qo'yilgan. Ushbu modelda o'quvchilarning 60–70 foiz o'quv vaqti ishlab chiqarish korxonalarida o'tadi, bu esa ularni haqiqiy ish muhitiga tayyorlaydi. Germaniya modeli butun Yevropa Ittifoqi mamlakatlari uchun namunaviy tizim hisoblanadi.

Janubiy Koreya tajribasi esa texnologik yangiliklarni ta'lim jarayoniga tatbiq etish bilan ajralib turadi. Koreyada o'quvchilar zamonaviy texnologiyalar asosida amaliyot o'tashadi, bu esa ularning innovatsion fikrlashini rivojlantiradi.

O'zbekiston ham aynan shu yo'nalishda — ilg'or xorijiy tajribalarni milliy tizimga moslashtirish yo'lidan bormoqda.

Kompetensiyaga asoslangan yondashuv va uning ahamiyati

Dual ta'lim tizimida kompetensiyaga asoslangan yondashuv muhim o'rin tutadi. Bu yondashuv o'quvchilarda nafaqat bilim, balki amaliy ko'nikma, kasbiy xulq-atvor, muloqot madaniyati va mas'uliyatni ham shakllantirishga qaratilgan.

Kompetensiya – bu shaxsning bilim, ko'nikma, malaka, qadriyat va motivatsiya kabi tarkibiy qismlarining uyg'unlashgan majmuasidir. Shu boisdan, dual ta'lim jarayonida kommunikativ, ijtimoiy va kasbiy kompetensiyalar bir vaqtda rivojlanadi.

Dual ta'limni tashkil etishning asosiy vazifalari

Ta'lim muassasalari o'quv jarayonini ishlab chiqarish sharoitlari bilan uzviy bog'lash;

O'quvchilarning mehnat faoliyatida faol ishtirokini ta'minlash;

Ta'lim dasturlarini mehnat bozori talablari asosida yangilab borish;

Ish beruvchilar bilan hamkorlik mexanizmlarini takomillashtirish;

Bitiruvchilarni baholash jarayoniga korxona vakillarini jalb etish;

Kadrlar tayyorlashni moliyaviy, texnik va tashkiliy jihatdan qo'llab-quvvatlash.

Dual ta'limning ijtimoiy va iqtisodiy samaralari

Dual ta'lim tizimini keng joriy etish quyidagi natijalarga olib keladi:

yoshlar bandligini oshirish, ayniqsa xotin-qizlar uchun yangi ish imkoniyatlarini yaratish;

kambag'allikni qisqartirish va iqtisodiyotning o'sishiga hissa qo'shish;

mehnat unumdorligini oshirish orqali korxonalarning raqobatbardoshligini kuchaytirish;

innovatsion fikrlovchi, mas'uliyatli va ijodkor yosh avlodni shakllantirish.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, dual ta'lim tizimi — bu zamonaviy ta'limning yangi bosqichi bo'lib, u nazariya va amaliyotni uyg'unlashtiradi, o'quvchiga o'z kasbini chuqurroq o'rganish imkonini beradi. Bu tizim O'zbekistonning kasbiy ta'lim tizimini jahon standartlari darajasiga olib chiqish, yoshlarning bandligini ta'minlash va raqobatbardosh iqtisodiyot uchun malakali kadrlar tayyorlashda beqiyos ahamiyat kasb etadi.

Shunday qilib, dual ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, uni milliy o'ziga xoslik va xalqaro tajriba asosida rivojlantirish — O'zbekistonning kelajak taraqqiyoti, ilmiy salohiyati va mehnat bozorining barqarorligi uchun mustahkam kafolatdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 16-oktabrdagi PF–158-son Farmoni — “Kasbiy ta'lim tizimini isloh qilish va uni zamonaviy talablarga moslashtirish chora-tadbirlari to'g'risida”.

2. O'zbekiston Respublikasi “Ta'lim to'g'risida”gi Qonuni (yangi tahriri). – Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2020.

3. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 2023-yil 12-iyul, “Kasbiy ta'lim tizimida dual ta'limni tashkil etish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida”.

4. Abduraxmonova N.A., Tursunov B.M. Kasbiy ta'limda innovatsion texnologiyalarni qo'llash. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022.

5. Karimova M.X., Yo'ldoshev A.B. Pedagogik kompetensiyalar va ularni rivojlantirish yo'llari. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2021.

6. Musayev A., Jo'raev I. Dual ta'lim tizimini joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. // “Kasbiy ta'lim va innovatsiyalar” jurnali. – 2023. – №4. – B. 15–23.

7. G'aniyev Sh., Xidirov S. Kasbiy ta'lim tizimida kompetensiyaga asoslangan yondashuv. – Samarqand: SamDU nashriyoti, 2021.

8. Bundesinstitut für Berufsbildung (BIBB). Das duale System der Berufsbildung in Deutschland. – Bonn, 2022.

9. Yusupov B.B. Kasbiy ta'limni raqamlashtirish – ta'lim sifatini oshirish omili. // “Ta'lim va innovatsiyalar” ilmiy jurnali. – 2024. – №2. – B. 44–51.